

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

HÀ HỒNG THÁI

**ĐÁNH GIÁ HIỆN TRẠNG XÓI MÒN ĐẤT VÀ ĐỀ XUẤT
GIẢI PHÁP GIẢM THIỂU XÓI MÒN ĐẤT CHO HUYỆN
VĂN BẢN, TỈNH LÀO CAI**

LUẬN VĂN THẠC SĨ QUẢN LÝ TÀI NGUYÊN MÔI TRƯỜNG

Thái Nguyên – 2019

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

HÀ HỒNG THÁI

**ĐÁNH GIÁ HIỆN TRẠNG XÓI MÒN ĐẤT VÀ ĐỀ XUẤT
GIẢI PHÁP GIẢM THIỂU XÓI MÒN ĐẤT CHO HUYỆN
VĂN BÀN, TỈNH LÀO CAI**

LUẬN VĂN THẠC SĨ QUẢN LÝ TÀI NGUYÊN MÔI TRƯỜNG
Chuyên ngành: QUẢN LÝ TÀI NGUYÊN MÔI TRƯỜNG
Mã số: 8850101

Người hướng dẫn khoa học: TS. Kiều Quốc Lập

Chữ ký của GVHD

Thái Nguyên – 2019

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan luận văn này là công trình nghiên cứu do cá nhân tôi thực hiện dưới sự hướng dẫn khoa học của TS. Kiều Quốc Lập, không sao chép các công trình nghiên cứu của người khác. Số liệu và kết quả của luận văn chưa từng được công bố ở bất kỳ một công trình khoa học nào khác.

Các thông tin thứ cấp sử dụng trong luận văn là có nguồn gốc rõ ràng, được trích dẫn đầy đủ, trung thực và đúng qui cách.

Tôi hoàn toàn chịu trách nhiệm về tính xác thực và nguyên bản của luận văn.

Tác giả

Hà Hồng Thái

LỜI CẢM ƠN

Trong suốt quá trình học tập, nghiên cứu và thực hiện luận văn này tôi đã nhận được sự giúp đỡ tận tình của rất nhiều thầy cô giáo, cá nhân, các cơ quan và các tổ chức. Tôi xin được bày tỏ lòng cảm ơn chân thành và sâu sắc nhất tới tất cả các thầy cô giáo, cá nhân, các cơ quan và tổ chức đã quan tâm giúp đỡ, tạo mọi điều kiện cho tôi hoàn thành luận văn này.

Trước hết tôi xin chân thành cảm ơn TS. Kiều Quốc Lập – Phó Trưởng Khoa Tài nguyên và Môi trường, Trường Đại học Khoa học Thái Nguyên đã trực tiếp hướng dẫn và tận tình giúp đỡ, động viên tôi trong suốt quá trình nghiên cứu và hoàn thành luận văn này.

Tôi xin chân thành cảm ơn Ban Giám hiệu Trường Đại học Khoa học – Đại học Thái Nguyên, Ban Chủ nhiệm Khoa Tài nguyên và Môi trường, các thầy cô giáo Bộ môn Quản lý Tài nguyên, thầy TS. Phan Đông Pha Viện Địa Chất – Viện Hàn Lâm và Khoa học Công nghệ Việt Nam đã tạo điều kiện thuận lợi, giúp đỡ tôi về nhiều mặt trong quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận văn này.

Tôi xin chân thành cảm ơn Công ty TNHH MTV tư vấn dịch vụ Văn Bàn, Công ty cổ phần tư vấn thủy điện và công nghệ xây dựng HECC, Phòng Tài nguyên và Môi trường huyện Văn Bàn, Sở Nông nghiệp và Phát triển nông thôn tỉnh Lào Cai đã cung cấp số liệu, tư liệu để hoàn thành luận văn này.

Tôi xin chân thành cảm ơn những người thân, bạn bè và gia đình đã chia sẻ cùng tôi những khó khăn, động viên và tạo mọi điều kiện tốt nhất cho tôi học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Xin trân trọng cảm ơn!

Thái Nguyên, ngày tháng 4 năm 2019

Tác giả

Hà Hồng Thái

DANH MỤC TỪ VIẾT TẮT

Chữ viết tắt	Nghĩa đầy đủ
BV&PTR	Bảo vệ và phát triển rừng
DEM	Mô hình số độ cao địa hình (Digital Elevation Model)
ĐKTN	Điều kiện tự nhiên
FAO	Tổ chức Lương thực và Nông nghiệp Liên Hiệp Quốc (Food and Agriculture Organization)
ISSS	Hiệp hội khoa học đất Quốc tế (International Society of Soil Science)
KT-XH	Kinh tế xã hội
GIS	Hệ thống tin Địa lý (Geographic information system)
GRDP	Tổng sản phẩm trên địa bàn
GNBV	Giảm nghèo bền vững
GTNT	Giao thông nông thôn
MTQG	Mục tiêu quốc gia
TNTN	Tài nguyên Thiên nhiên
NN&PTNT	Nông nghiệp và phát triển nông thôn
NTM	Nông thôn mới
PCCCR	Phòng cháy chữa cháy rừng
PCGD	Phổ cập giáo dục
SALT	Kỹ thuật canh tác nông nghiệp trên đất dốc (Sloping Agricultural Land Technology)
TTCN	Tiểu thủ công nghiệp
TCVN	Tiêu chuẩn Việt Nam
UNEP	Chương trình Môi trường Liên Hiệp Quốc (United Nations Environment Programme)
USLE	Phương trình mất đất phổ dụng (Universal Soil Loss Erosion)
UBND	Ủy ban Nhân Dân
VAC	Mô hình Vườn-Ao-Chuồng

DANH MỤC KÝ HIỆU LOẠI ĐẤT LOẠI RỪNG

Chữ viết tắt	Nghĩa đầy đủ
TXG	Rừng gỗ tự nhiên núi đất lá rộng thường xanh giàu
TXB	Rừng gỗ tự nhiên núi đất lá rộng thường xanh trung bình
TXN	Rừng gỗ tự nhiên núi đất lá rộng thường xanh nghèo
TXK	Rừng gỗ tự nhiên núi đất lá rộng thường xanh nghèo kiệt
TXP	Rừng gỗ tự nhiên núi đất lá rộng thường xanh phục hồi
RKP	Rừng gỗ tự nhiên núi đất lá rộng lá kim phục hồi
TXDG	Rừng gỗ tự nhiên núi đá lá rộng thường xanh giàu
TXDB	Rừng gỗ tự nhiên núi đá lá rộng thường xanh TB
TXDN	Rừng gỗ tự nhiên núi đá lá rộng thường xanh nghèo
TXDK	Rừng gỗ tự nhiên núi đá lá rộng thường xanh nghèo kiệt
TXDP	Rừng gỗ tự nhiên núi đá lá rộng thường xanh phục hồi
TLU	Rừng tre/luồng tự nhiên núi đất
NUA	Rừng nửa tự nhiên núi đất
VAU	Rừng vầu tự nhiên núi đất
TNK	Rừng tre nửa khác tự nhiên núi đất
HG1	Rừng hỗn giao Gỗ-Tre nửa tự nhiên núi đất
HG2	Rừng hỗn giao Tre nửa-Gỗ tự nhiên núi đất
RTG	Rừng gỗ trồng núi đất
RTTN	Rừng tre nửa trồng núi đất
RTK	Rừng trồng khác núi đất
RTCD	Rừng cau dừa trồng cạn (cọ)
DT2	Đất có cây gỗ tái sinh núi đất
DT2D	Đất có cây gỗ tái sinh núi đá
DT1	Đất trống núi đất
DT1D	Đất trống núi đá

MỤC LỤC

LỜI CẢM ƠN	ii
DANH MỤC TỪ VIẾT TẮT	iii
DANH MỤC HÌNH VẼ	vii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Mục tiêu nghiên cứu	2
3. Nhiệm vụ nghiên cứu:	2
4. Cấu trúc luận văn.....	3
CHƯƠNG 1: TỔNG QUAN VỀ VẤN ĐỀ NGHIÊN CỨU	4
1.1. Một số khái niệm liên quan đến đề tài.....	4
1.1.1. Khái niệm xói mòn đất.....	4
1.1.2. Các quá trình xói mòn đất.....	5
1.1.3. Các nhân tố ảnh hưởng tới xói mòn đất	5
1.1.4. Tiến trình xói mòn đất.....	12
1.1.5. Tác hại của xói mòn đất	12
1.1.6. Phân loại xói mòn đất.....	13
1.2. Tổng quan tài liệu.....	14
1.2.1. Lịch sử nghiên cứu xói mòn đất trên thế giới.....	14
1.2.2. Lịch sử nghiên cứu xói mòn đất ở Việt Nam	16
1.2.3. Các phương pháp đánh giá xói mòn đất.....	19
1.2.4. Các mô hình đánh giá xói mòn	21
CHƯƠNG 2. ĐỐI TƯỢNG, NỘI DUNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	24
2.1. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	24
2.2. Nội dung nghiên cứu	24
2.3. Quan điểm và phương pháp nghiên cứu.....	24
2.3.1. Quan điểm nghiên cứu.....	24
2.3.2. Phương pháp nghiên cứu	26
2.3.2.1. Phương pháp thu thập và tổng hợp tài liệu.....	26
2.3.2.2. Phương pháp thu kế thừa.....	26
2.3.2.3. Phương pháp khảo sát thực địa.....	27
2.3.2.4. Phương pháp phân tích không gian GIS.....	27
2.3.2.5. Phương pháp chuyên gia.....	32
CHƯƠNG 3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN	34
3.1. Đặc điểm điều kiện tự nhiên, kinh tế - xã hội tại khu vực nghiên cứu.....	34
3.1.1. Điều kiện tự nhiên	34
3.1.2. Nguồn tài nguyên thiên nhiên	37
3.1.3. Thực trạng phát triển kinh tế - xã hội.....	40
3.2. Kết quả đánh giá xói mòn đất và lập bản đồ xói mòn đất khu vực nghiên cứu.....	47
3.2.1. Xác định các hệ số xói mòn đất bằng phương pháp GIS.....	47
3.2.1.1. Hệ số K.....	47
3.2.1.2. Hệ số R.....	49
3.2.1.4. Hệ số LS.....	52

3.2.1.5. Hệ số C.....	54
3.2.1.6. Hệ số P.....	56
3.2.2. Tổng hợp kết quả phân vùng xói mòn đất.....	58
3.3. Đề xuất mô hình sản xuất nông nghiệp hợp lý cho huyện Văn Bàn, tỉnh Lào Cai.....	64
3.3.1. Quan điểm sử dụng đất bền vững.....	64
3.3.2. Đề xuất các giải pháp giảm thiểu xói mòn đất.....	66
3.3.3. Đề xuất mô hình sản xuất nông - lâm nghiệp hợp lý cho huyện Văn Bàn.....	74
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ.....	79
1. Kết luận.....	79
2. Kiến nghị.....	80
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	81

DANH MỤC HÌNH VẼ

Hình 1.1. Các nhân tố chính ảnh hưởng đến xói mòn đất [9]	5
Hình 1.2: Tiến trình xói mòn đất.....	12
Hình 3.1. Bản đồ hệ số K huyện Văn Bàn (Nguồn: Bản đồ thổ nhưỡng-Sở Tài nguyên và Môi trường tỉnh Lào Cai)	49
Hình 3.2. Bản đồ nội suy lượng mưa huyện Văn Bàn (Nguồn: Số liệu lượng mưa-Công ty cổ phần tư vấn thủy điện HECC).....	51
Hình 3.3. Bản đồ hệ số R huyện Văn Bàn (Nguồn: Số liệu lượng mưa-Công ty cổ phần tư vấn thủy điện HECC)	52
Hình 3.4. Bản đồ độ dốc huyện Văn Bàn (Nguồn: Bản đồ hiện trạng rừng huyện Văn Bàn năm 2017 -Sở Nông nghiệp và Phát triển nông thôn tỉnh Lào Cai)	53
Hình 3.5. Bản đồ độ dốc huyện Văn Bàn (Nguồn: Bản đồ hiện trạng rừng huyện Văn Bàn năm 2017 -Sở Nông nghiệp và Phát triển nông thôn tỉnh Lào Cai)	54
Hình 3.6. Bản đồ độ dốc huyện Văn Bàn (Nguồn: Bản đồ hiện trạng rừng huyện Văn Bàn năm 2017 -Sở Nông nghiệp và Phát triển nông thôn tỉnh Lào Cai)	56
Hình 3.7. Bản đồ độ dốc huyện Văn Bàn (Nguồn: Bản đồ hiện trạng rừng huyện Văn Bàn năm 2017 -Sở Nông nghiệp và Phát triển nông thôn tỉnh Lào Cai)	58
Hình 3.8. Bản đồ xói mòn huyện Văn Bàn	59
Hình 3.9. Biểu đồ diện tích xói mòn huyện Văn Bàn	60
Hình 3.11. Xói mòn đất ở xã Dần Thàng (Nguồn tác giả chụp ngày 23/3/2019)	61
Hình 3.12. Đất bị xói mòn tại xã Tân Thượng (Nguồn tác giả chụp ngày 27/01/2019)	61
Hình 3.10. Bản đồ phân cấp nguy cơ xói mòn huyện Văn Bàn.....	62
Hình 3.13. Bờ rãnh canh tác trên đất dốc tại Kom Tum (Nguồn Internet)	68
Hình 3.14. Biện pháp làm ruộng bậc thang tại xã Nậm Chày, huyện Văn Bàn, tỉnh Lào Cai (Nguồn tác giả chụp ngày 29/3/2019).....	69
Hình 3.15. Vật chắn sóng trong canh tác nông nghiệp trên đất dốc tại xã Khánh Yên Thượng huyện Văn Bàn tỉnh Lào Cai (Nguồn tác giả chụp ngày 29/3/2019).....	72
Hình 3.16. PP trồng cây theo băng trên đất dốc tại xã Sơn Thủy, huyện Văn Bàn (Nguồn tác giả chụp ngày 29/3/2019).....	73
Hình 3.17. Hình ảnh mô hình canh tác nông nghiệp tại huyện Văn Bàn (Nguồn tác giả chụp ngày 23/3/2019)	78

DANH MỤC BẢNG BIỂU

Bảng 1.1. Ảnh hưởng của độ dốc đến xói mòn đất.....	8
Bảng 1.2. Phân mức xói mòn theo độ dốc	9
Bảng 2.1. Hệ số xói mòn đất của một số loại đất ở Việt Nam.....	28
Bảng 2.2. Hệ số xói mòn đất của một số dạng thảm thực vật ở Việt Nam.....	30
Bảng 2.3. Giá trị của hệ số P	31
Bảng 3.1. Hiện trạng sử dụng đất năm 2017 phân theo chỉ tiêu sử dụng đất	44
Bảng 3.2. Hiện trạng sử dụng các loại đất chính phân theo đơn vị hành chính..	46
Bảng 3.3. Hệ số K của các loại đất huyện Văn Bàn	48
Bảng 3.4. Phân phối lượng mưa tháng trong năm tại một số trạm đại biểu (đơn vị mm)	50
Bảng 3.5. Bảng hệ số C khu vực nghiên cứu	55
Bảng 3.6. Bảng hệ số P khu vực nghiên cứu	57
Bảng 3.7: Bảng phân cấp xói mòn huyện Văn Bàn phân theo đơn vị hành chính	63